

Заслоцька Ю.С.,

магістр

Одеський державний екологічний університет, м. Одеса

Сапко О.Ю.,

к.геогр.н., доц., доцент кафедри екологічного права і контролю

Одеський державний екологічний університет, м. Одеса

ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ ІНТЕГРОВАНОГО УПРАВЛІННЯ ВОДНИМИ РЕСУРСАМИ В УКРАЇНИ

Сучасна екологічна політика України в галузі охорони та використання водних ресурсів спрямована на впровадження принципів Європейської Рамкової Водної Директиви 2000/60/ЄС, метою якої є захист і поліпшення стану водних ресурсів та сприяння сталому і збалансованому їх використанню. Завданням Водної рамкової директиви є: забезпечення людей питною водою, постачання води для інших господарських потреб, охорона водного середовища і обмеження наслідків повеней і посух. Головними цілями регулювання є: впровадження концепції інтегрованого управління басейнами рік, беручи до уваги потреби всіх споживачів; впровадження принципів створення водних регіонів; єдине визначення цілей і методів правового регулювання; визначення спеціалізованої урядової адміністрації на рівні басейнів рік; впровадження програм і планів як інструментів для досягнення належного стану вод; встановлення правил повернення витрат за водні послуги.

Основними стратегічними завданнями вдосконалення системи управління у сфері використання та охорони водних ресурсів в Україні, відповідно до «Водної стратегії України на період до 2025 р.», є:

- перехід на інтегроване управління водними ресурсами за басейновим принципом;
- розроблення басейнових і територіальних планів інтегрованого управління водними ресурсами, а також схем комплексного використання та охорони водних об'єктів у межах нормативів на водогосподарське навантаження;
- поетапне підвищення статусу басейнових рад, посилення їх ролі як громадських організацій, що реально впливають на управлінські рішення в сфері державної водної політики в рамках конкретних річкових басейнів;
- передача окремих повноважень центральних державних органів управління в сфері водних відносин органам самоврядування з посиленням контролю виконання цих повноважень, введенням нових критеріїв розподілу між суб'єктами господарювання відрахувань з державного бюджету;
- формування єдиної інформаційно-аналітичної системи управління водогосподарським комплексом з відкриттям центрів ситуаційного управління в басейнах річок.

Для забезпечення реформування системи управління у сфері використання та охорони водних ресурсів в нашій державі необхідно розробити: принципи і механізми інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом; науково-методичні засади складання та реалізації планів управління річковими басейнами, управління водними ресурсами в межах річкових басейнів.

Інтегроване управління річковим басейном це процес координації збереження, управління та розвитку водних, земельних і пов'язаних з ними ресурсів в межах конкретного річкового басейну, що дозволяє отримати найбільш оптимальні та справедливі економічні і соціальні вигоди, які пов'язані з використанням водних ресурсів, водночас зберігаючи і, там де необхідно, відновлюючи прісноводні екосистеми.

Окремі принципи інтегрованого управління водними ресурсами вже впроваджуються в господарську практику на підставі Закону України № 1641-VIII від 4 жовтня 2016 р. «Про внесення змін у деякі законодавчі акти України щодо впровадження інтегрованих підходів в управлінні водними ресурсами за басейновим принципом». Цим законом територію України поділено на 9 водогосподарських ділянок за основними річковими басейнами України та на законодавчому рівні затверджена система інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом.

Принципи інтегрованого управління водними ресурсами почали впроваджувати ще з 2016 р., коли був затверджений «План управління річковим басейном». Це стратегічний документ розвитку річкового басейну. Він є головним робочим інструментом інтегрованого управління водними ресурсами, який дозволяє впровадити інтегровані принципи управління в межах річкового басейну. Плани управління річковими басейнами розробляються та використовуються з метою досягнення екологічних цілей, які визначені для кожного району річкового басейну окремо. Розробниками цих Планів є Держводагентство,

Держгеонадра, центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, інші заінтересовані сторони. В їх підготовці можуть приймати участь також громадяни та їх об'єднання. План розробляється з урахуванням рішень відповідних Басейнових рад.

План-графік розробки Планів управління річковими басейнами в Україні розрахований на період 2019 – 2023 рр. В розробці знаходяться Плани управління річковими басейнами Дону, Дністра, Дунаю, Вісли, Дніпра, Південного Бугу, річок Причорномор'я та Приазов'я. На теперішній час виконані наступні розділи: загальна характеристика поверхневих та підземних вод району річкового басейну; основні антропогенні впливи на кількісний та якісний стан поверхневих і підземних вод; зони (території), які підлягають охороні, та їх картування; картування системи моніторингу, результатів програм моніторингу, що виконуються для поверхневих вод, підземних вод, зон (територій), які підлягають охороні; перелік екологічних цілей для поверхневих вод, підземних вод і зон (територій), які підлягають охороні, та строки їх досягнення.

Для втілення принципів інтегрованого управління водними ресурсами в Україні з 2016 р. створюються оновлені Басейнові ради. В 2017 р. було ухвалено Типове положення про Басейнові ради, а вже в період з вересня по грудень 2018 р. створено 13 басейнових рад відповідно до існуючих районів річкових басейнів, за винятком району басейну річок тимчасово окупованого Криму. До Басейнових рад можуть входити представники центральних органів влади, місцевого самоврядування, громадські активісти водокористувачі, яких має бути не менше 30 %. Такий склад Басейнових рад дозволяє залучити до прийняття рішень суб'єктів господарювання.

Басейнові ради це дорадчий орган, де обговорюються проблеми й можливі шляхи їх подолання, тому специфіка і ефективність їх роботи залежить від взаємодії між всіма членами Басейнової ради.

Однією з основ впровадження принципів інтегрованого управління водними ресурсами є державний моніторинг вод. В 2018 р. в Україні було затверджено новий Порядок здійснення державного моніторингу вод, якій відповідає директивам ЄС і надає можливості отримати більше інформації про стан вод. У 2019 р. було запроваджено європейські підходи щодо здійснення моніторингу вод відповідно до вимог Водної Рамкової Директиви. Порядком визначено чіткий розподіл обов'язків між суб'єктами моніторингу без дублювання повноважень, введено нові показники моніторингу, які в Україні до цього часу не вимірювались (пріоритетні, гідроморфологічні та біологічні).

Залежно від цілей та завдань державного моніторингу вод встановлюються такі процедури: процедура діагностичного моніторингу масивів поверхневих та підземних вод; процедура операційного моніторингу масивів поверхневих та підземних вод; процедура дослідницького моніторингу масивів поверхневих вод; процедура моніторингу морських вод. Діагностичний, операційний та дослідницький моніторинг здійснюється за басейновим принципом. Нова система моніторингу вод передбачає шестирічний цикл моніторингу та класифікацію стану вод за 5 класами екологічного та 2 класами хімічного стану. Для здійснення державного моніторингу вод готуються відповідні програми державного моніторингу вод. Вже підготовлено програми діагностичного моніторингу для басейнів Дону, Дністра, Дунаю та Вісли.

Відповідно до нових вимог Держводагентством здійснюється трансформація існуючої системи моніторингу з розподілом функцій між існуючими лабораторіями та уникнення їх дублювання. Для забезпечення виконання вимірювань пріоритетних забруднюючих речовин здійснюється облаштування чотирьох базових лабораторій – Західного, Східного, Північного та Південного регіонів. Впровадження нової системи моніторингу дозволяє отримувати дані, необхідні для розробки Планів управління річковими басейнами.

На теперішній час в Україні розроблено проект Стратегії водної політики держави у форматі Зеленої книги. В проекті Стратегії виконано огляд поточного стану галузі – від оцінки кількості та якості вод до водного управління та екологічного врядування в водних басейнах. На їх основі пропонуються шляхи досягнення визначених цілей. Метою Стратегії є досягнення «доброго» екологічного, кількісного та хімічного стану водних ресурсів України шляхом належної підготовки та створення необхідних правових, організаційних і фінансових основ для виконання Планів управління річковими басейнами. В основу проекту Стратегії водної політики покладено наступні базові принципи: інтегроване управління водними ресурсами за басейновим принципом; запобігання та попередження виснаження і забруднення водних об'єктів; дотримання принципу «водокористувач і забруднювач платить»; необхідність врахування сьогоденних потреб при управлінні водними ресурсами без завдання шкоди або ж можливих збитків для прийдешнього чи майбутніх поколінь.

Отже, в Україні виконана значна робота по впровадженню вимог Європейського законодавства щодо управління водними ресурсами. Функціонування нової системи інтегрованого управління водними ресурсами в подальшому дозволить забезпечити досягнення цілей водної політики, зокрема доброго екологічного стану води, ефективності її використання.